

MPSC

प्रचलित घडामोडी स्पेशल कोर्स (मराठी)

Headlines: २९ डिसेंबर २०१९ ते ६ जानेवारी २०२०

७ जानेवारी २०२०

हेडलाईन्स

ऑस्ट्रेलियन बुशफायर

- न्यू साऊथ वेल्समधल्या जंगलामध्ये लागलेल्या वणव्यामुळे जवळपास 48 कोटी प्राणी आणि पक्षांनी आपला जीव गमवला असून न्यू साऊथ वेल्स राज्याला याचा सर्वाधिक फटका बसला आहे. भीषण आगीच्या वणव्यात संपूर्ण दक्षिण ऑस्ट्रेलिया होरपळून निघत आहे.
- ऑस्ट्रेलियात सुरू असलेले वणवे हे जागतिक वातावरणीय बदलांचं प्रतीक असल्याचं तेथील पर्यावरण अभ्यासकांचं मत आहे.
- मागील वर्षात अमेरिकेच्या कॅलिफोर्नियात, ब्राझिलच्या अॅमेझॉनमध्ये, रशियाच्या सायबेरियात आणि इंडोनेशियालाही आगीचा मोठा फटका बसला.
- तज्ञांच्यानुसार कोरडी हवा, दीर्घकाळ राहिलेला दुष्काळ, वाढतं तापमान आणि जोरदार वाऱ्यामुळे हे वणवे लागत आहे आणि मोठ्या प्रमाणात पसरतांना पाहायला मिळतात आहे.
- भारतीय मान्सूनवरही याचा परिणाम होण्याची शक्यता वर्तविण्यात आली आहे.

ऑस्ट्रेलिया बद्दल:

- राजधानी - कॅनबेरा
- पंतप्रधान - स्कॉट मॉरिसन
- जगातील सहावा सर्वात मोठा देश

जनरल बिपिन रावत पहिले चीफ ऑफ डिफेन्स (संरक्षण प्रमुख)

- देशाच्या तिन्ही संरक्षण दलांमध्ये समनवय साधण्यासाठी निर्माण करण्यात आलेल्या चीफ ऑफ डिफेन्स या पदासाठी जनरल बिपिन रावत यांची निवड करण्यात आली आहे.
- बिपिन रावत यांच्या जागी लष्करप्रमुख म्हणून मुकुंद नरवणे यांच्याकडे सूत्रे सोपवण्यात आली आहेत. बिपिन रावत यांची 31 डिसेंबर 2019 रोजी लष्करप्रमुख म्हणून मुदत संपुष्टात आली आहे.

- संरक्षणप्रमुख पदावरून निवृत्तीसाठी 65 वर्षे ही वयोमर्यादा आहे. संरक्षणप्रमुख हे संरक्षणमंत्र्यांचे मुख्य लष्करी सल्लागार असतील. गेल्याच आठवड्यात केंद्रीय मंत्रिमंडळाने संरक्षणप्रमुख पदनिर्मितीला मंजूरी दिली होती.
- मा. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी स्वातंत्र्यदिनी केलेल्या भाषणात या पदनिर्मितीची घोषणा केली होती.

महत्वाचे:

- कारगिल युद्धानंतर उच्चस्तरीय समितीने चीफ ऑफ डिफेन्स स्टाफ (CDS) नियुक्त करण्याची शिफारस केली होती. मात्र, त्यावर पुढे कार्यवाही झाली नव्हती. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी या शिफारसीना मूर्तरूप दिले आहे.
- सध्या भारतात 'चीफ ऑफ डिफेन्स स्टाफ कमिटी' होती. ती नियंत्रणात्मक सल्ले देण्याचे काम करत असे. यात तिन्ही दलांच्या प्रमुखांचा समावेश होता. तिन्ही दलांपैकी वरिष्ठ अधिकारी समितीच अध्यक्ष पद भूषवत असे. भारतीय राज्यघटनेनुसार राष्ट्रपती तिन्ही दलांचे अध्यक्ष आहेत. आता CDS अधिकाऱ्यावर तिन्ही दलांवर समन्वय ठेवण्याची जबाबदारी असणार आहे.
- चीफ ऑफ डिफेन्स हे पद ब्रिटन, श्रीलंका, इटली, फ्रान्स यासह किमान दहा देशांत आहे. CDS अधिकाऱ्याचे अधिकार मात्र प्रत्येक देशात वेगवेगळे आहेत.

केरळ सीएए विरुद्ध कायदा करणारे पहिले राज्य

- केरळ विधानसभेने 31 डिसेंबर रोजी नागरिकत्व (दुरुस्ती) कायदा (CAA) रद्द करा अशी मागणी करणारा ठराव संमत केला.
- असा ठराव संमत केलेले केरळ हे देशातील पहिले राज्य ठरले आहे.
- पश्चिम बंगालच्या मुख्यमंत्री ममता बॅनर्जी यांनी नागरिकत्व (दुरुस्ती) कायदा अंमलबजावणी करणार नसल्याची घोषणा केली आहे.

- मार्क्सवादी कम्युनिस्ट पक्षाची सत्ता असलेल्या केरळने नागरिकत्व दुरुस्ती कायद्याला थेट कायद्याच्या माध्यमातून विरोध केला आहे. मुख्यमंत्री पिनरायी विजयन यांनी हा ठराव मांडला होता.
- मार्क्सवादी कम्युनिस्ट पक्षाच्या नेतृत्वाखालील संयुक्त लोकशाही आघाडी आणि विरोधी काँग्रेस पक्ष आपापसातील राजकीय मतभेद दूर सारून केंद्र सरकार विरोधात सीएच्या मुद्द्यावर एकत्र आले आहेत.
- मार्क्सवादी कम्युनिस्ट पक्षांमधील डावी लोकशाही आघाडी आणि विरोधी काँग्रेसमधील संयुक्त लोकशाही आघाडी यांनी पक्षभेद विसरून या ठरावाला पाठिंबा दिला.
- केरळच्या 140 सदस्यांच्या सभागृहात असलेले भाजपचे आमदार ओ. राजगोपाल यांनी या ठरावाला विरोध केला.

पॉलिटिकल पार्टीज रजिस्ट्रेशन ट्रॅकिंग मॅनेजमेंट सिस्टम : निवडणूक आयोगाची नवी यंत्रणा

- अर्जदारांना अर्जांची स्थिती जाणून घेता यावी यासाठी भारतीय निवडणूक आयोगाने पॉलिटिकल पार्टीज रजिस्ट्रेशन ट्रॅकिंग मॅनेजमेंट सिस्टम (PPRTMS) नावाची नवी यंत्रणा कार्यरत केली आहे.
- 1 जानेवारी 2020 पासून याबाबतचे नवीन नियम लागू झाले. त्याच्या अंतर्गत 1 जानेवारीपासून राजकीय निवडणूक पक्षाच्या नोंदणीसाठी अर्ज करणारे अर्जदार विनंतीची प्रगती मागू शकतात आणि SMS व इ-मेलद्वारे स्थिती प्राप्त करू शकतात.

नव्या नियमानुसार,

- नोंदणी करणाऱ्या संघटनेच्या स्थापनेच्या तारखेपासून 30 दिवसांच्या आत आयोगाकडे अर्ज सादर करावा लागणार.
- राज्यघटनेतले कलम 324 आणि 'लोकप्रतिनिधी कायदा-1951' याच्या कलम 29 (अ) अन्वये राजकीय पक्षांची नोंदणी प्रक्रिया नियंत्रित केली जाते.

भारतीय निवडणूक आयोगाविषयी:

- भारतीय निवडणूक आयोग ही एक स्वायत्त व

अर्ध-न्यायिक व घटनात्मक संस्था आहे.

- स्थापना : 25 जानेवारी 1950
- घटनेच्या कलम 324 अन्वये आयोगावर राष्ट्रपती व उपराष्ट्रपती तसेच संसदेची लोकसभा आणि राज्यसभा तसेच राज्याच्या विधानसभा यांच्या निवडणुका घेण्याची जबाबदारी असते.
- आयोगामध्ये एक मुख्य निवडणूक आयुक्त आणि दोन निवडणूक आयुक्त असतात.
- निवडणूक आयुक्त हे भारतीय निवडणूक आयोगाचे सदस्य आहेत, ज्यांना राष्ट्रीय व राज्य पातळीवर निवडणूक घेण्याचे अधिकार आहेत.

देशातील बारा राज्यांत

'एक देश, एक रेशन कार्ड' योजना सुरू

- 1 जानेवारी 2020 पासून देशातील एकूण 12 राज्यांत 'एक देश, एक रेशन कार्ड' ची योजना सुरू करण्यात आली आहे
- ही योजना पुढील 12 राज्यांत लागू झाली आंध्र प्रदेश, गुजरात, महाराष्ट्र, हरयाणा, राजस्थान, कर्नाटक, केरळ, मध्य प्रदेश, गोवा, झारखंड आणि त्रिपुरा.

- तसेच, जून 2020 पर्यंत देशातील सर्व राज्यांत ही योजना अंमलात आणली जाणार आहे

'एक देश, एक रेशन कार्ड' म्हणजे काय ?

- या कार्डांतर्गत देशातील कोणत्याही भागातून रेशन दुकानातून खाद्य सामान घेता येऊ शकणार. म्हणजे कोणत्याही एका रेशन केंद्राकडून रेशन घेण्याची सक्ती आता राहणार नाही.
- एका शहरातून दुसऱ्या शहरात स्थलांतरित होत असलेल्या नागरिकांना याचा जास्त फायदा होईल.

भारतीय वन सर्वेक्षण अहवाल, 2019

- केंद्रीय वने व पर्यावरण मंत्री प्रकाश जावडेकर यांनी भारतीय वन सर्वेक्षण अहवाल 2019 (इंडियन स्टेट ऑफ फॉरेस्ट रिपोर्ट) सादर केला.

अहवालाविषयी :

- हा अहवाल फॉरेस्ट सर्विसेस ऑफ इंडिया (FSI)

मार्फत तयार केला जातो .दर दोन वर्षांनी अहवालाचे प्रकाशन होते.

- अहवाल प्रकाशनास सुरुवात - 1987
- 2019 चा हा 16 वा अहवाल आहे.

फॉरेस्ट सर्विसेस ऑफ इंडियाविषयी:

- स्थापना: 1 जून 1981
- मुख्यालय: डेहराडून (उत्तराखंड)
- 2019 च्या अहवालातील तरतुदी
- भारताचे एकूण वनक्षेत्र 712249 चौ.किमी म्हणजेच एकूण भौगोलिक क्षेत्राच्या 21.67% आहे.
- भारताचे एकूण वन वृक्ष अच्छादन क्षेत्र 807276 चौ.किमी म्हणजेच 24.50 % एवढे आहे.
- भारताच्या वृक्ष आणि वनक्षेत्रात गेल्या दोन वर्षात सुमारे 5188 चौ.किमी वाढ झाली आहे.

वनक्षेत्रात सर्वाधिक वाढ झालेली पाच राज्ये :

- 1) कर्नाटक
- 2) आंध्र प्रदेश
- 3) केरळ
- 4) जम्मू-काश्मीर आणि
- 5) हिमाचल प्रदेश

- परंतु ईशान्य पूर्व भारताचे वनक्षेत्र पूर्वीपेक्षा कमी झाले आहे.
- ईशान्य भारतात तेथील एकूण भौगोलिक क्षेत्राच्या 65.05 % एवढे वनक्षेत्र आहे.

जंगलांचे दोन भाग पाडले जातात :

- वने आणि वृक्ष.
- अहवालानुसार, वन आणि वृक्ष अच्छादनात अनक्रमे 3970 चौ.किमी व 122 चौ.किमी.एवढी वाढ झाली आहे.
- फळझाडांच्या लागवडीमुळे वृक्ष आच्छादनात सर्वाधिक वाढ ही महाराष्ट्रात झाली आहे.
- खारफुटीच्या जंगलांमध्ये झालेली वाढ 54 चौ.किमी.
- यात सर्वाधिक वाढ - गुजरात, महाराष्ट्र ,ओदिशा.

महत्त्वाचे :

- पर्यावरण समतोलासाठी कोणत्याही प्रदेशातील 33% जमीन वनांखाली असणे आवश्यक असते.

क्षेत्रफळानुसार वन अच्छादनात आघाडीची राज्ये :

- मध्यप्रदेश, अरुणाचल प्रदेश, छत्तीसगड, ओदिशा महाराष्ट्र.

- पंजाब व हरियाणा या राज्यांत वनांचे प्रमाण सर्वात कमी म्हणजेच अनुक्रमे 3.6% व 3.9% आहे जे की राष्ट्रीय सरासरीपेक्षा ही कमी आहे.
- एकूण क्षेत्रफळाशी नोंदीत वनक्षेत्राचे प्रमाण मिझोराम (86.27 %) व लक्षद्वीप (85 %) या राज्यांमध्ये सर्वाधिक आहे.
- 1864 - भारतात इंपिरियल फॉरेस्ट डिपार्टमेंटची स्थापना.
- 1867 - इम्पेरियल फॉरेस्ट सर्विसेची स्थापना.
- 1906 - डेहराडून येथे इंपिरियल फॉरेस्ट रिसर्च इन्स्टिट्यूशन ची स्थापना.
- 1927 पासून या संस्थेत भारतीय वन अधिकाऱ्यांना (IFS) प्रशिक्षण दिले जाते .
- 1927 - भारतीय वन अधिनियम संमत.
- 1972 - केंद्रीय वन्यजीव संरक्षण अधिनियम.
- 1980 मध्ये स्थापन झालेल्या स्वायत्त वनविभागास 1985 मध्ये स्वतंत्र केंद्रीय मंत्रालयाचा दर्जा प्राप्त.
- 1980 - वनसंवर्धन अधिनियम
- 1986 - पर्यावरण संरक्षण अधिनियम
- पहिले राष्ट्रीय वनधोरण - 1894
- दुसरे राष्ट्रीय वनधोरण - 1952
- तिसरे राष्ट्रीय वनधोरण - 1988
- राष्ट्रीय कृषी आयोगाच्या शिफारसीनुसार 1977 मध्ये जंगल व वने विषय समवर्ती सूचीमध्ये समाविष्ट
- राष्ट्रीय वन आयोगाची स्थापना - 2003

महाराष्ट्राविषयी :

- महाराष्ट्रातील वनांचे एकूण भौगोलिक क्षेत्राशी प्रमाण सुमारे 19.09 % म्हणजेच 61724 चौ. किमी आहे (2017 नुसार).
- भारतातील वनक्षेत्राशी महाराष्ट्राच्या वनक्षेत्राचे प्रमाण 8.0% आहे .
- सर्वाधिक वनक्षेत्र - गडचिरोली
- सर्वात कमी वनक्षेत्र - लातूर
- राज्य वन विभागाचे मुख्यालय - नागपूर
- महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन महामंडळाची स्थापना - डिसेंबर 2015
- मुख्यालय- नागपूर

स्वच्छता सर्वेक्षणात इंदूर पहिल्या स्थानी

- केंद्र सरकारच्या चालू वित्तीय वर्षातील स्वच्छता सर्वेक्षणात मध्यप्रदेश मधील इंदूर शहराने पहिल्या व दुसऱ्या तिमाहीत देशातील सर्वात स्वच्छ शहराचा मान पुन्हा पटकावला आहे.
- इंदूरला यापूर्वी सलग तीन वर्षे देशातील सर्वात स्वच्छ शहर होण्याचा मान मिळाला आहे.
- केंद्रीय नगर विकास मंत्री हार्दिक सिंग पुरी यांनी या वर्षीचा स्वच्छता सर्वेक्षणाचा निकाल जाहीर केला आहे.
- दहा लाखांपेक्षा जास्त लोकसंख्या असलेल्या शहरांमध्ये 2019-20 या वर्षात एप्रिल ते जून जुलै ते सप्टेंबर या पहिल्या दोन तिमाहीमध्ये झालेल्या स्वच्छता सर्वेक्षणात इंदूरने आपले वर्चस्व कायम राखले आहे.
- स्वच्छता सर्वेक्षणातील पाच अब्ज शहरांमध्ये नवी मुंबईने तिसरा क्रमांक पटकावला आहे. या यादीत गुजरातचे बडोदा शहर हे चौथ्या क्रमांकावर आहे.

राष्ट्रीय आदिवासी नृत्य महोत्सव

- छत्तीसगडची राजधानी रायपूर येथे 27 डिसेंबर 2019 रोजी राष्ट्रीय आदिवासी नृत्य महोत्सवास सुरुवात झाली. आदिवासी कलेचे प्रदर्शन घडवण्यासाठी याचे आयोजन केले गेले.

या महोत्सवाची वैशिष्ट्ये:

- छत्तीसगडमध्ये प्रथमच राष्ट्रीय आदिवासी नृत्य महोत्सवाचे आयोजन केले गेले.
- भारतातील 25 राज्ये व केंद्रशासित प्रदेश तसेच जगभरातील सहा देशांतील 29 आदिवासी गटांनी यात सहभाग घेतला.

कार्यक्रमाचे आयोजन:

- छत्तीसगड राज्य सरकार व केंद्रीय आदिवासी कल्याण मंत्रालय.

महत्वाचे:

- 2011 च्या जनगणनेनुसार भारतातील आदिवासींची संख्या 104.3 दशलक्ष असून ती एकूण लोकसंख्येच्या

8.2 % आहे.

सर्वात जास्त आदिवासी लोकसंख्या असणाऱ्या

राज्यांचा उतरता क्रम :

- मध्य प्रदेश, महाराष्ट्र, ओडिशा, गुजरात.

सर्वात जास्त आदिवासींचे प्रमाण असणारे प्रदेश:

- लक्षद्वीप (94.5%),
- मिझोराम (94.4 %)
- नागालँड (80%).

सर्वात कमी आदिवासी प्रमाण :

- उत्तर प्रदेश (0.6%),
- तमिळनाडू (1.1%)
- पंजाब, हरियाणा, नवी दिल्ली, चंदीगड, पुद्दुचेरी येथे आदिवासी नाहीत.

प्रमुख राज्ये व जमाती:

- 1) झारखंड - संथाल, मुंडा, हो, कोरबा, गोंड.
- 2) ओडिशा - खरिया, कोल, गुंडा, डोंगरीया, कोंध.
- 3) आसाम - गारो, खासी, जयंतीया, बोडो, लुषाई, मिरी.
- 4) मध्यप्रदेश - भिल्ल, लबांडी, मुरीया, कोल, कमार.
- 5) छत्तीसगड - कवरढा, मुरीया.
- 6) महाराष्ट्र - बाली, बंजारा, कोळी.
- 7) लक्षद्वीप - वासी.
- 8) अंदमान निकोबार - सेंटलीज, जारवा, अंदमान, निकोबारी.

काही राज्ये व तेथील आदिवासी आणि लोकनृत्ये :

- 1) महाराष्ट्र : दहिकला, मौनी, दशावतार, तमाशा.
- 2) कर्नाटक : हुत्तारी, यक्षगान.
- 3) केरळ : कालीअट्टम्, तसकली.
- 4) तमिळनाडू : कोलटम, करागम.
- 5) आंध्र प्रदेश : बुरकथा.
- 6) ओरिसा : घुमार संचार.
- 7) पश्चिम बंगाल : काठी, छाऊ.
- 8) आसाम : बिहू, कॅनो.
- 9) पंजाब : गीधा (महिला), भांगडा.
- 10) हरियाणा : झुमर, रासलीला.
- 11) राजस्थान : चकरी, झुमा.
- 12) बिहार : कठपुतली कर्मा.
- 13) उत्तर प्रदेश : नौटंकी, कजरी. इ.

सतत योजनेला आशियाई विकास बँकेचे दोन दशलक्ष डॉलर्सचे अर्थसहाय्य

- स्वच्छ आणि हरित ऊर्जेचे महत्त्व जाणून घेत, आशियाई विकास बँकेने 'सतत' योजनेला 2 दशलक्ष डॉलर्सची मदत दिली आहे.
- केंद्रीय पेट्रोलियम आणि नैसर्गिक वायू मंत्रालयाच्या अखत्यारीतील भारत पेट्रोलियमने 'परवडणाऱ्या वाहतुकीसाठी शाश्वत पर्याय' म्हणजेच 'सतत' या योजनेच्या प्रसारासाठी विशेष कार्यक्रम आयोजित केला होता.
- सतत म्हणजे Sustainable Alternative Towards Affordable Transportation ही योजना 15 ऑक्टोबर 2018 रोजी पेट्रोलियम आणि नैसर्गिक वायू मंत्री धर्मेंद्र प्रधान यांनी सुरू केली होती.
- आपण हवामान बदल आणि जागतिक तापमान वाढीचा सामना करत असतांना अपारंपरिक अक्षय ऊर्जास्रोतांकडे वळायला हवे, या दृष्टीने सीएनजी आणि एलपीजी हे दोन नैसर्गिक वायू इंधनाचे स्रोत आहेत, 'सतत' या योजनेच्या माध्यमातून आपल्याला घनकचऱ्यापासून ऊर्जा निर्मिती करण्यासाठीच्या सुविधा उपलब्ध करून दिल्या जाणार आहेत. बायोगॅसच्या निर्मितीची प्रक्रियाही समजावून सांगितली जाणार आहे.
- या योजनेअंतर्गत आतापर्यंत देशभरात 67 पर्यायी ऊर्जा निर्मिती केंद्र उभारण्यात आली आहेत.

आशियाई बँकेविषयी:

- स्थापना: 19 डिसेंबर 1966
- उद्देश: आशियाई देशांचे एकात्मिक आर्थिक विकासाचे सुलभीकरण करणे.
- सदस्य: स्थापनेवेळी 31 सदस्य राष्ट्र होते. सध्या 67 सदस्य आहेत.
- मुख्यालय: मनीला (फिलिपाईन्स)
- या बँकेचे अध्यक्ष पद जपानकडे असते.
- सध्या अध्यक्ष- हारुहीको कुरोदो

व्हर्टिकल फार्मिंग

- व्हर्टिकल फार्मिंग ही नियंत्रित वातावरणात कप्प्यांमध्ये

उभ्या रचलेल्या संरचनेत शेती पिके घेण्याची प्रक्रिया आहे.

- संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या अहवालानुसार 2050 पर्यंत जगाची लोकसंख्या दहा अब्ज एवढी होऊ शकते आणि त्यामुळे अन्न उत्पादन हे 70 टक्क्यांनी वाढण्याची गरज आहे
- व्हर्टिकल फार्मिंगसाठी पारंपरिक शेती एवढ्याच पाण्याची गरज असते परंतु शेतीसाठी लागणारे इतर घटक 75 टक्क्यांपर्यंत कमी प्रमाणात लागतात.
- पारंपरिक शेतीमध्ये 72 चौरस मीटर एवढ्या क्षेत्रफळामध्ये जेवढे उत्पादन घेता येते तेवढेच उत्पादन जर व्हर्टिकल फार्मिंग चा उपयोग केल्यास केवळ 6 चौरस मीटरमध्ये घेता येणे शक्य आहे
- व्हर्टिकल फार्मिंग ही एखाद्या गृहाच्या आत ही करता येते. यासाठी मातीची गरज नाही. शिवाय अतिवृष्टी आणि इतर बाह्य अडथळ्यांचा परिणाम या फार्मिंग वर होणार नाही.
- पारंपरिक शेतीपेक्षा व्हर्टिकल फार्मिंगची उत्पादकता जास्त आहे. याचे कारण या प्रकारामध्ये हायड्रोपोनिक्स आणि अरोपोनिक्स या दोन पद्धती वापरण्यात येतात.

हायड्रोपोनिक्स :

- या प्रकारामध्ये वनस्पतीचे मूळ हे जमिनीत न राहता पाण्यामध्ये ठेवतात, ज्या पाण्यामध्ये पोषक तत्त्वे भरपूर प्रमाणात असतात.

अरोपोनिक्स :

- या प्रकारामध्ये वनस्पती एका बंदिस्त ठिकाणी वाढवण्यात येतात ज्या ठिकाणची हवा ही पोषक तत्त्वांनी समृद्ध असते.
- UNEP च्या इमिशन गॅप अहवालानुसार जगात सर्वात जास्त हरितगृह वायू हे शेती आणि वाहतूक या दोन माध्यमांद्वारे सोडल्या जातात परंतु व्हर्टिकल फार्मिंगचे कार्बन फूटप्रिंट हे अतिशय कमी आहेत.
- भारतात व्हर्टिकल फार्मिंगची संकल्पना 2019मध्ये वापरण्यात आली. भारतीय कृषी संशोधन परिषद (ICAR)अजून या प्रकारावर संशोधन करीत आहे.

मिग 27 निवृत्त

- जोधपूर विमानतळावरून अखेरची भरारी घेत भारतीय

हवाई दलातील मिग 27 हे लढाऊ विमान 38 वर्षांच्या सेवेनंतर निवृत्त झाले.

मिग 27 विषयी:

- 1970 साली सर्वप्रथम या विमान निर्मितीस रशियाकडून सुरुवात.
- भारताने 1980-81 साली रशियाकडून 165 मिग 27 विमाने खरेदी केली. 1984 साली भारतीय हवाई दलात त्यांचा समावेश करण्यात आला.
- मिग 27 चा वापर बंद करणारा भारत हा शेवटचा देश ठरला.
- सध्या हवाई दलाकडे मिग 21 बायसन हीच मिग जातीची विमाने वापरत आहेत.

मिग 27 ची वैशिष्ट्ये :

- वजन : सुमारे 12000 कि.ग्रॅम
- वेग : प्रतितास 1885 किमी.
- शस्त्रे वाहून नेण्याची क्षमता : 4000 कि.ग्रॅम
- बाल्कन, बहादूर, पराक्रम ही मिग 27 ची टोपण नावे आहेत तर रशियन वैमानिकांकडून याला उट्कोनस म्हटले जाते.
- महाराष्ट्रात नाशिक येथे मिग विमाने बनवली जातात.

महत्त्वाची कामगिरी :

- 1999 च्या कारगिल युद्धावेळी.
- तसेच ऑपरेशन मेघदूत वेळी महत्त्वाची भूमिका.
- भारताकडे सध्या तेजस, राफेल, सुखोई, मिराज ही लढाऊ विमाने वापरत आहेत.

भारतीय हवाई दल :

- क्षमतेचा विचार केल्यास भारतीय हवाई दलाचा जगात चौथा क्रमांक लागतो.
- स्थापना : 8 ऑक्टोबर 1932 (रॉयल एअरफोर्स या नावाने)
- 1947 मध्ये इंडियन एअरफोर्स असे नामकरण.
- मुख्यालय : नवी दिल्ली.
- घोषवाक्य : नभ स्पृश्य दीसम् (Glory That Touches The Sky)
- हवाईदल प्रमुख : एअर चीफ मार्शल राकेश कुमार सिंग भदौरिया.
- चीफ ऑफ डिफेन्स स्टाफ (CDS) : जनरल बिपिन रावत
- हवाईदल दिन : 4 डिसेंबर

फ्लेमिंगो महोत्सव

- जानेवारी 2020च्या पहिल्या आठवड्यात आंध्रप्रदेशातील पुलिकत सरोवरजवळ वार्षिक फ्लेमिंगो महोत्सव आयोजित केला गेला.
- आंध्र प्रदेशातील नेल्लूर जिल्ह्यातील पुलिकत सरोवर आपल्या समृद्ध जैवविविधतेसाठी प्रसिद्ध आहे.
- दरवर्षी 75 जलीय व स्थलीय पक्षी या प्रदेशात स्थलांतर करतात. यावर्षी ब्लॅक टेल्ड गॉडविट आणि कॅटिश फ्लॉवर यांसारखे दुर्मिळ प्रवासी पक्षी आढळून आले आहेत.

पुलिकत सरोवर :

- पुलिकत सरोवर हे ओडीशामधील चिल्का सरोवराखालोखाल देशातील दुसऱ्या क्रमांकाचे सर्वात मोठे खान्या पाण्याचे सरोवर आहे.
- आंध्र प्रदेश आणि तमिळनाडूच्या सीमेवर वसलेल्या या तलावाचे 96 टक्के भाग आंध्र प्रदेशात तर 4 टक्के भाग तमिळनाडू प्रदेशात आहे.
- पुलिकत सरोवराला उडिया पलईकट्टा एरी असे म्हणतात.
- श्रीहरीकोटा बेटाची भित्तिक्का या सरोवराला बंगालच्या उपसागरापासून वेगळे करते. याच बेटावर सतिश धवन अंतराळ केंद्र आहे.
- ग्रे पेलिकन आणि चित्रित सारस या पक्षांच्या प्रजाती दरवर्षी येथे येतात.

कोळ्याच्या नवीन प्रजातीचा शोध

- अहमदाबाद, गुजरात येथील गुजरात युनिव्हर्सिटी कॅम्पस मधून कोळ्याच्या नवीन प्रजातीचा शोध लावण्यात आला आहे.
- वन्यजीव संशोधक ध्रुव प्रजापती यांनी हा कोळी शोधला आहे. विंग कमांडर-अभिनंदन वर्धमान यांच्या नावे म्हणजेच 'फ्लेग्रा अभिनंदन वर्धमान' नावाने हा कोळी ओळखला जाणारा आहे. फ्लेग्रा या कुळातील हा कोळी आहे.
- गांधीनगर येथील गीर फाऊंडेशन येथे वन्यजीव संशोधक ध्रुव प्रजापती यांनी फ्लेग्रा अभिनंदन

वर्धमान या कोळ्याच्या प्रजातीचा शोध लावण्यापूर्वी 10 कोळ्यांच्या प्रजातींचा शोध लावला आहे. नवीन शोधलेल्या कोळ्याची शरीररचना ही तामिळनाडू येथे आढळणाऱ्या 'फ्लेग्रा प्रसन्ना' या प्रजातीच्या कोळ्याशी मिळतीजुळती आहे.

- नवीन शोध लागलेल्या कोळ्याच्या प्रजातीत आणि प्रसन्ना जातीच्या कोळ्यामध्ये प्रजनन पद्धतीत फरक दिसून येतो, प्रजापती यांचे हे स्वतंत्र संशोधन आहे.

महत्त्वाचे:

- कोळी (order Araneae) हे श्वास घेणारे आर्थरोपोड्स आहेत, ज्यांचे 8 पाय आहेत, तसेच चेलीसरायविथ फंग्स विष इंजेक्ट करण्यास सक्षम आहेत.
- ते अरकेनिड्सची सर्वात मोठी ऑर्डर आहेत.
- एकूण प्रजातींच्या विविधतेमध्ये सातव्या क्रमांकावर आहेत.
- कोळी अंटार्क्टिका वगळता प्रत्येक खंडात आढळतात. हवाई आणि समुद्री वसाहत वगळता बहुतेक प्रत्येक ठिकाणी ते स्थापित झाले आहेत.
- जुलै 2019 पर्यंत 48,200 प्रजाती आणि 120 कोळी कुटुंबे वर्गीकरणे शास्त्रज्ञांनी नोंदविली आहेत.

वैज्ञानिक वर्गीकरण (Specific classification):

- Kingdom-Animalia
- Phylum-Arthropoda
- Subphylum-Chelicerata
- Class-Arachnida
- Order-Araneae
- Suborders-Mesothelae
- Opisthothelae
- Diversity-120 families & 48,200 species.

कासव पुनर्वसन केंद्र – बिहार

- गंगा नदीच्या किनारी असणाऱ्या भागलपूर वनामध्ये असे पहिल्या प्रकारचे पुनर्वसन केंद्र जानेवारी 2020 मध्ये स्थापन केले जाणार आहे.
- हे पुनर्वसन केंद्र अर्धा हेक्टरवर पसरलेले असून एकावेळी 500 कासवांना आश्रय देण्यास सक्षम असणार आहे.

- तस्करी होण्यापासून वाचवलेल्या आणि दुखापत झालेल्या कासवांना आश्रय देऊन त्यांचे संगोपन करून त्यांना संरक्षण प्रदान करण्याचे काम या केंद्राचे असेल.
- चीन, जपान आणि दक्षिण पूर्व आशियामध्ये कासवांच्या होणाऱ्या तस्करीला आळा घालण्यासाठी या केंद्राची स्थापना करण्यात आली आहे.

जी. बबिता रायडू :

SEBI याचे नवे कार्यकारी संचालक

- बाजारपेठेवर नियंत्रण ठेवणारी भारतीय रोखे व विनिमय मंडळा च्या (SEBI) CEO पदी जी. बबिता रायडू ह्यांची निवड केली आहे.
- 1 जानेवारी 2020 रोजी रायडू ह्यांनी पदाचा कार्यभार स्वीकारला आहे. रायडू व्यतिरिक्त SEBI मध्ये आणखी आठ कार्यकारी संचालक कार्यरत आहेत.

SEBI विषयी:

- स्थापना: 12 एप्रिल 1988
- मान्यता: 1992 च्या सेबी नियमांतर्गत 30 जानेवारी 1992 ला वैधानिक दर्जा देण्यात आला.
- मुख्यालय: बांद्रा (मुंबई)
- सेबीचे नवी दिल्ली, कोलकाता, अहमदाबाद, चेन्नई या ठिकाणी क्षेत्रीय कार्यालये आहेत.

अमिताभ बच्चन यांना

दादासाहेब फाळके पुरस्कार

- बॉलीवुडचे महानायक अमिताभ बच्चन यांना नवी दिल्ली येथे दादासाहेब फाळके पुरस्कार 2019 राष्ट्रपती रामनाथ यांच्या हस्ते प्रदान करण्यात आला आहे.
- अमिताभ बच्चन यांनी 1969 साली 'सात हिंदुस्तानी' या चित्रपटातून बॉलिवूडमध्ये पदार्पण केले होते.
- 1973 मध्ये आलेल्या जंजिरा सिनेमामुळे अमिताभ बच्चन यांना प्रसिद्धी मिळाली. त्यानंतर 'अंग्री यंग मॅन' म्हणून दोन दशकांहून अधिक काळ अमिताभ बच्चन यांनी सिनेसृष्टी गाजवली.
- 76 व्या वर्षीही अमिताभ बच्चन यांच्याकडे अनेक चित्रपट येत आहेत. तसेच त्यांनी छोट्या पडद्यावरही

आपल्या अभिनयाची भुरळ घातली आहे. रिऑलिटी शो कोन बनेगा करोडपती मधील त्यांचे सूत्रसंचालन खूप लोकप्रिय आहे.

- बच्चन यांना आजपर्यंत चित्रपटक्षेत्रातील झी सिने अवॉर्ड, स्टारडस्ट अवॉर्ड, स्क्रीन अवॉर्ड फिल्मफेअर, आयफा अशा जवळ जवळ सर्वच मुख्य पुरस्कारांनी त्यांना सन्मानित करण्यात आले आहे. त्यांना आजपर्यंत पंधरा फिल्मफेअर चार राष्ट्रीय पुरस्कारांनी गौरविण्यात आले आहे तसेच भारत सरकारतर्फे दिले जाणारे पद्मश्री (1984), पद्मभूषण (2001) आणि पद्मविभूषण (2015) या नागरी सन्मानांनीही गौरव करण्यात आला आहे.
- 2007 मध्ये फ्रान्स सरकारने त्यांना आपल्या 'द नाईट ऑफ द लिजन ऑफ ऑनर' या सर्वोच्च नागरी सन्मानाने गौरविले होते.

दादासाहेब फाळके पुरस्कार :

- दादासाहेब फाळके पुरस्कार हा भारत सरकार तर्फे दरवर्षी भारतीय सिनेमांमध्ये असामान्य कामगिरी करणाऱ्या कलावंतांना आणि तंत्रज्ञाना यांना दिला जाणारा सर्वोच्च पुरस्कार आहे.
- भारतीय चित्रपटसृष्टीचे जनक धुंडिराज गोविंद फाळके ऊर्फ दादासाहेब फाळके यांच्या सन्मानार्थ हा पुरस्कार दिला जातो.
- दादासाहेब फाळके यांचे जन्मशताब्दी वर्ष 1969 पासून हा पुरस्कार सुरू करण्यात आला होता.
- सरकारतर्फे स्थापन केलेल्या मान्यवर व्यक्तींच्या समितीच्या शिफारसीच्या आधारे हा पुरस्कार दिला जातो. सरकारच्या माहिती व नभोवाणी खात्यातर्फे हा पुरस्कार दिला जातो.
- 2018 चा दादासाहेब फाळके पुरस्कार विनोद खन्ना यांना मरणोत्तर देण्यात आला होता.

अंतराळवीर क्रिस्टीना कोचने रचला विक्रम

- अंतराळवीर क्रिस्टीना कोचने महिला वर्गात अंतराळ स्थानकात सर्वात अधिक दिवस व्यतीत करण्याचा विक्रम रचला आहे. ती 14 मार्च 2019 पासून अंतराळ स्थानकात आहे.
- तिने पेगी व्हिटसनचा विक्रम मोडीत काढला आहे.

पेगी व्हिटसनने 2016 17 मध्ये अंतराळ स्थानकात 288 दिवस व्यतीत करण्याचा विक्रम केला होता.

- क्रिस्टीना कोच फेब्रुवारी 2020 पर्यंत अंतराळ स्थानकात करणार असून अशा प्रकारे ती एकूण 328 दिवस अंतराळ स्थानकात राहणार आहे.
- पुरुष गटात अमेरिकेच्या अंतराळवीर स्कॉट वेलीने सर्वाधिक दिवस अंतराळ स्थानकात व्यतीत करण्याचा विक्रम केला असून, 2015 16 त्याने अवकाशामध्ये 340 दिवस व्यतीत केले होते.
- नासा अंतराळवीर असलेली क्रिस्टीना विद्युत अभियंता आहे तिच्या या विस्तारित मिशनमुळे नासाला दीर्घकालीन अवकाश प्रवासाविषयी शिकण्यास मदत होणार आहे.

कोनेरू हम्पीला जगजेतेपद

- भारताच्या कोनेरू हम्पीने रशियातील मॉस्को येथे झालेल्या महिला जागतिक रॅपिड बुद्धिबळ या स्पर्धेत विजेतेपद मिळवले आहे.
- हम्पीने चीनच्या लेई टिंगजीचा टाय ब्रेकरमध्ये पराभव केला.
- हम्पीने 2016 मध्ये निवृत्ती घेतली होती. पण त्यानंतर 2018 मध्ये पुन्हा एकदा पुनरागमन केले. गेल्या दोन वर्षांत हम्पीने घेतलेल्या मेहनतीमुळे तिला रॅपिड बुद्धिबळ स्पर्धेचे विजेतेपद मिळाले आहे.
- यावर्षी तिने एकूण 30 एलो मिळवले आहे. त्याचबरोबर तिला स्लोलोवो जीपी स्पर्धेचे विजेतेपद आणि आता रॅपिड बुद्धिबळ स्पर्धेचे विजेतेपद मिळाले आहे.
- जागतिक रॅपिड स्पर्धेच्या सध्याच्या फॉर्ममध्ये बाजी मारणारी ही पहिली भारतीय महिला आणि दुसरी भारतीय व्यक्ती आहे. याआधी विश्वनाथन आनंदने या स्पर्धेच्या खुल्या गटाचे विजेतेपद पटकावले आहे.
- कोनेरू हम्पीने या स्पर्धेत दुसऱ्यांदा पदक मिळवले आहे. याआधी 2012 मध्ये या स्पर्धेत तिने कांस्यपदक मिळवले होते.
- यापूर्वी यापूर्वी कोनेरू हम्पीने 10, 12 आणि 14 वर्षांखालील मुलींचा स्पर्धेची जगजेतेपदे देखील मिळवली आहेत.
- 2002 मध्ये बुडापेस्ट येथे ग्रँडमास्टर स्पर्धेत वयाच्या

पंधराव्या वर्षी हम्पीने सर्वात तरुण ग्रँडमास्टर होण्याचा ज्युदित पोल्गरचा विश्वविक्रम मोडला होता.

- याच वेळी ती पुरुषांचा ग्रँडमास्टर किताब प्राप्त करणारी पहिली भारतीय महिला बुद्धिबळपटू ठरली होती.

ऑल वुमन स्पेस वॉक

- ऑक्टोबर 2019 मध्ये क्रिस्टिना कोच आणि जेसिका मिर या दोघींनी अंतराळात पहिला 'ऑल वुमन स्पेस वॉक' करून इतिहास रचला होता.

नासा :

- नासा अर्थात नॅशनल एरोनॉटिक्स अँड स्पेस अॅडमिनिस्ट्रेशन ही अंतराळ संशोधन करणारी अमेरिकन संस्था आहे.
- 29 जुलै 1958 मध्ये अमेरिकेच्या राष्ट्रीय आणि वैमानिक कायद्यान्वये आधिच्या नॅशनल अॅडव्हायझरी कमिटी ऑफ एरोनॉटिक्स उर्फ नाकाच्या जागी नासा स्थापण्यात आली.
- 1 ऑक्टोबर 1958 पासून या संस्थेचे कामकाज सुरू

झाले, तेव्हापासून अमेरिकेचे सर्व अंतराळ कार्यक्रम या संस्थेद्वारे चालविले जाते.

- नासाचे मुख्यालय अमेरिकेची राजधानी वॉशिंग्टन येथे स्थित आहे.

दिनविशेष :

ज्येष्ठ स्वातंत्र्यसेनानी कामगार नेते डी.एस. देशपांडे यांचे निधन

- लाल निशाण पक्षाच्या (लेनिनवादी) स्थापनेमध्ये महत्त्वपूर्ण भूमिका
- स्वातंत्र्यपूर्व काळात 'चलेजाव' चळवळीत भूमिगत राहून कार्य केले.
- स्वातंत्र्यसैनिकांना केंद्र सरकारने देऊ केलेले सेवानिवृत्ती वेतन आणि राहण्यासाठी घर नाकारणारे ते कामगार चळवळीतले एकमेव व्यक्ती होते.
- न्यायालयात कामगारांच्या प्रश्नांसंदर्भात स्वतः वकील यांची भूमिका बजावून कामगारांच्या बाजूने खटले निकाली काढण्यात ते पारंगत होते.